

Н. Г. Кравченко, Т. М. Дубровіна,

Національний університет "Києво-Могилянська академія", м. Київ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РЕЗЕРВІВ

У системі фінансово-правових норм особливе місце посідають норми, які мають предметом регулювання відносини щодо створення та використання резервів банківської системи або банківських резервів.

Однак цьому явищу ще й досі не надано офіційне правове визначення як на науковому, так і законодавчому рівнях. У теоретичному плані банківські резерви можна класифікувати за суб'єктом створення, за засадами формування, за формою власності, за власником. Так, за критерієм суб'єкта створення банківські резерви поділяються на резерви банку першого рівня (резерви центрального банку) та резерви банку другого рівня (резерви комерційних банків).

Дослідження правової природи банківських резервів дають підстави стверджувати, що їх загальна правова природа не є однорідною з таких причин: 1) обов'язкові та страхові резерви є власністю банку, однак останні не підпадають під управління державних органів на відміну від обов'язкових резервів; 2) метод правового регулювання, який застосовується до правовідносин по формуванню резервів банків другого рівня, є імперативним; 3) метою створення банками резервів, відповідно до вимог законодавства, є не лише задоволення інтересів певної окремої категорії осіб, а й забезпечення національної безпеки, зокрема й економічної безпеки. Таким чином, інтерес і мета створення та функціонування банківських резервів мають публічний характер.

Особливе місце серед усіх резервів посідають золотовалютний резерв (як основний резерв центрального банку) та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (як страховий банківський резерв).

За загальним правилом участь банків і філій іноземних банків у формуванні фонду гарантування вкладів є обов'язковою, крім випадків, передбачених чинним законодавством України. Зазначений резервний фонд не включається до Державного бюджету України. Шляхом дослідження ознак публічності фондів коштів вважаємо, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб належить до публічних фондів коштів. Створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб сприяє формуванню довіри вкладників до банківської системи та гарантує повернення відповідної частини їх вкладів проблемних банків.

Для кожної держави золотовалютні резерви є важливим елементом макроекономічної стабільності та економічної безпеки. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про Національний банк України" золотовалютні резерви – резерви України, відображені у балансі Національного банку України, що містять у собі активи, визнані світовим співтовариством (міжнародним) як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків.

У сучасних умовах структура офіційних золотовалютних резервів, що формуються центральними банками більшості країн світу, включає, як правило, чотири основні компоненти: іноземну валюту, резервну позицію в Міжнародному валютному фонді, спеціальні права запозичення, золотий запас. Наголосимо, що чинним в Україні законодавством встановлений невиключний перелік активів золотовалютного резерву України, що в свою чергу може призвести до зловживань і спричинити реальні загрози для економічної безпеки країни. Національний банк України забезпечує управління золотовалютними резервами шляхом здійснення валютних інтервенцій. Разом з тим, хоча чинним законодавством і встановлено порядок формування, використання та поповнення золотовалютного резерву, для більш ефективного регулювання правовідносин у сфері управління золотовалютними резервами варто на законодавчому рівні прийняти нормативно-правовий акт (закон) про золотовалютні резерви.

Щодо характеристики золотовалютного резерву як фонду коштів, то можна однозначно стверджувати, що це є публічний фонд коштів, який потребує подальшого дослідження його правової природи та вдосконалення його правового регулювання.

Кравченко, Н.Г. Правове регулювання банківських резервів [Текст] / Н.Г. Кравченко, Т.М. Дубровіна // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 травня 2011 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2011. – Т. 2. – С. 62-64.